

Framst. nr 10/1970.

STORA UTSKOTTETS betänkande nr 27/1969-70 med anledning av landskapsstyrelsens framställning till Ålands landsting med förslag till landskapslag om grunderna för skolsystemet.

Landstinget, som i ärendet fått mottaga lagutskottets betänkande nr 21/1969-70, har däröver inbegärt stora utskottets utlåtande.

Efter behandling av ärendet har stora utskottet, som hört folkskoleinspektören Erik Bertell, beslutat omfatta det i lagutskottets ovannämnda betänkande framställda förslaget med följande tillägg och ändringar:

Lagens rubrik. Stora utskottet har funnit det motiverat att i rubriken utbyta "skolsystemet" mot "skolväsendet" i överensstämmelse med de nuvarande begreppen folkskolväsendet, brand- och polisväsendet m.fl. En minoritet (Olof M. Jansson, Friberg, Karlsson och ersättaren Sundblom) har velat bibehålla lagens rubrik oförändrad.

1 kap. Kapitelrubriken "skolsystemet" har utbyts mot "Allmän organisation", vilket begrepp bättre svarar mot kapitlets innehåll.

1 §. I enlighet med den av utskottet föreslagna ändringen av lagens rubrik har i 1 § ingående ordet "skolsystemet" ersatts med "skolväsendet", varvid en omstilisering samtidigt utförts.

2 §. 1 och 2 mom. har av utskottet omstiliserats i avsikt att tydligare åtskilja grundskolan från övriga kommunala skolor och läroanstalter.

5 § 4 mom. Uttrycket "I grundskola" har ändrats till bestämd ordform.

7 §. Bland de i 1 mom. uppräknade undervisningsämnena har stora utskottet på samma sätt som i rikets motsvarande lag ansett det motiverat att ersätta "religionskunskap" med "religion" och upptaga detta ämne främst i uppställningen för erhållande av en riktigare gruppering. Stora utskottet förutsätter även att i läroplanen beredes tillräckligt utrymme för undervisning i Ålands självstyrelse och historia.

I 2 mom. har begreppet "undervisning i till näringslivet anslutna läroämnen" ersatts med "undervisning i till förvärvslivet anslutna läroämnen" för att klarare omfatta även den offentliga sektorn.

8 §. Då största möjliga enhetlighet bör eftersträvas jämväl beträffande språkundervisningen har stora utskottet utgående från landskapsstyrelsens momentering i 1 mom. direkt utsagt från vilken årskurs undervisningen i olika språk skulle meddelas utan att möjlighet till undantag har medgivits. Sålunda föreslår utskottet entydigt att engelska språket skulle ingå som obligatoriskt undervisningsämne från årskurs tre. På samma sätt föreslås att finska språket skulle bli valbart undervisningsämne (tillvalsämne) från årskurs fem, men icke ens undantagsvis från årskurs sex. För den som icke önskar välja finska språket från årskurs fem föreläge

dock möjlighet att i enlighet med landskapsstyrelsens förslag välja detsamma från årskurs sju alternativt med tyska, franska eller ryska språket.

Då det av landskapsstyrelsen föreslagna 2 mom. icke fullt klart framstår såsom undantagsstadgande har stora utskottet omstiliserat detsamma.

Inom utskottet har en minoritet (Boman, Hagström och Jansson) föreslagit att finska språket skulle bli tillvalsämne först från årskurs sex, medan landskapsstyrelsen dock skulle givas rätt att i landskapsförordning stadga om allmänt införande av finska språket redan med början från årskurs fem som tillvalsämne.

11 §. I överensstämmelse med sitt ställningstagande under 7 § har utskottet ersatt "undervisning i religionskunskap" med "religionsundervisning".

13 §. I 2 mom. har utskottet utbytt uttrycket "landskapets folkskol-lag" mot den ifrågavarande landskapslagens officiella rubrik.

17 §. Paragrafen har uppdelats på två moment för vinnande av bättre överskådlighet, varjämte uttrycket "ändring av samarbetsvillkor" ersatts med bestämda formen "ändring av samarbetsvillkoren".

18 §. Med omfattande av landskapsstyrelsens och lagutskottets motivering har även stora utskottet funnit det av vikt att jämväl grundskolans högstadium skulle förvaltas av kommunerna genom ett obligatoriskt kommunalförbund samtidigt som hela landskapet skulle utgöra ett enda högstadies-distrikt. Då det med hänsyn till sakens natur vore av betydelse att kommunalförbundet kunde konstitueras utan längre tidsspillan har lagutskottet i 25 § föreslagit att kommunerna redan inom detta år skulle förpliktas vidtaga åtgärder för kommunalförbundets åstadkommande, vilket stora utskottet omfattar. I detta sammanhang önskar stora utskottet därtill särskilt påpeka landskapsstyrelsens initiativrätt till kommunalförbundets konstituerande.

Dessutom har stora utskottet funnit det befogat att medgiva landskapsstyrelsen rätt att ingripa beträffande samarbetet inom kommunalförbundet på samma sätt som i 17 § stadgas om samarbete mellan kommuner.

Förutom sina egentliga kommunalförbundsuppgifter skulle förbundsstyrelsen dessutom enligt lagutskottet underförstått fungera såsom skolnämnd för högstadiesdistriktet, vilket synes ändamålsenligt. Enligt stora utskottets förmenande borde dock i själva lagen upptagas ett uttryckligt stadgande härom för att de avsedda grundskolrådenas ställning och verksamhet skulle kunna bestämmas. Utskottet har därför i 18 § 2 mom. föreslagit att kommunalförbundets styrelse skall fungera som högstadiesdistriktets skolnämnd och att denna därvid äger iakttaga vad om kommunal skolenämnd är stadgat. I 18 § har dessutom det av lagutskottet föreslagna stad-gandet om kostnadsfördelningen mellan kommunerna avskilts till ett nytt

3 mom. varjämte i 1 mom. uttrycket "landskapets folkskollag" på samma sätt som i 13 § 2 mom. ersatts med lagens officiella rubrik samt i 2 mom. uttrycket "bildar...ett distrikt" ändrats till "utgör...ett distrikt".

Inom utskottet har en minoritet (Friberg, Jansson och ersättaren Sundblom) ansett att grundskolans högstadium skulle upprätthållas av landskapet.

20 §. I 1 mom. har stora utskottet ansett att två medlemmar i skolnämnden alltid skall tillhöra lärarkåren vid kommunens skolor.

Lagutskottet har av redaktionella skäl till paragrafens 3 mom. överfört det i landskapsstyrelsens framställning under 21 § 3 mom. upptagna stadgandet om sökande av ändring i skolnämnds beslut. Härvid skulle gälla vad i riket är stadgat. Då landskapsstyrelsen dock motsvarar skolstyrelsen i riket, har stora utskottet i enlighet med gällande lagstiftningspraxis i landstinget ansett det motiverat föreslå, att besvär beträffande ändamålsenligheten av skolnämnds beslut skulle anföras hos landskapsstyrelsen i de fall besvären enligt rikets lag anføres hos skolstyrelsen. Stadgandet om sökande av ändring har av utskottet avskilts till ett nytt 4 mom.

21 §. I 1 mom. har uttrycket "underställd kommunens skolnämnd" ersatts med "underställd skolnämndens uppsikt". Stora utskottet har med beaktande av den generella innebörden av stadgandet under 20 § 1 mom. avfört 21 § 2 mom. såsom obehövt.

22 §. Med omfattande av landskapsstyrelsens motivering har stora utskottet i likhet med lagutskottet funnit det mest ändamålsenligt att sära på uppgifterna som sekreterare i kommunernas skolor (skolsekreterare) och kommunalförbundets högstadieskolor (skoldirektören). Härvid förutsätter stora utskottet dock ett intimt samarbete mellan de lokala skolsekreterarna och skoldirektören likaväl som mellan dessa och landskapsstyrelsens planerade avdelning för skolärenden. Med fördel kunde skoldirektören och skolsekreterarna efter behov ömsesidigt närvara vid respektive skolnämnds och grundskolråds sammanträden för bibehållande av den nödvändiga kontinuiteten i grundskolans arbete.

23 §. I fråga om elevrepresentationen i högstadieskolornas grundskolråd talar skäl för att även elevrepresentanterna skulle medgivas rösträtt såsom landskapsstyrelsen avsett. Då medverkan i grundskolrådet likväl innebär ett kommunalt förtroendeuppdrag fordras för fullvärdigt medlemskap i grundskolrådet dock att vederbörande uppfyller det i kommunalförvaltningslagarna uppställda kravet på valbarhet till kommunala förtroendeuppdrag, vilket förutsätter 20 års ålder. På grund härav har stora utskottet icke ansett beviljande av rösträtt åt elevrepresentanterna möjlig.

För att bereda envar delägarkommun möjlighet att bli representerad i grundskolrådet har stora utskottet föreslagit att föräldrarepresentanternas antal skulle fastställas till minst fem och högst åtta. På grund härav har utskottet ansett att grundskolrådet skulle vara beslutfört om minst hälften av de röstberättigade medlemmarna är närvarande.

I 2 mom. har uttrycket "följa skolans verksamhet" utbytt mot "övervaka skolans verksamhet". Därtill har stora utskottet ansett det vara tillfyllest att skoldirektören kan kallas till grundskolrådets sammanträden.

25 §. Utskottet har utbytt ordet "grundande" mot "konstituerande" i 1 mom. I 3 mom. har sista meningen angående organisationsplanens underställande landskapsstyrelsen för godkännande av utskottet avförts, då varken

de kommunala organisationsplanerna eller kommunalförbundets motsvarande plan är avsedda att särskilt fastställas.

27 §. Ett i 1 mom. ingående skrivfel har av utskottet rättats.

En minoritet inom utskottet (Hagström och Boman) har ansett att lagen beträffande skolnämnder och sekreterare borde utformas så att en särskild skolnämnd med direktionsbefogenheter skulle finnas för varje högstadieskola samt att till högstadieskolorna skilt för sig skulle anslutas en sekreterartjänst, som till arbetsfält skulle ha högstadieskolan samt låg- och mellanstadieskolorna inom högstadieskolområdet. Detta med tanke på den kontakt som erfordras mellan de olika skolstadierna.

Med hänvisning till det ovan anförda får stora utskottet förtydligt samt föreslå

att Landstinget måtte antaga det i landskapsstyrelsens framställning ingående lagförslaget sålydande:

L a n d s k a p s l a g
om grunderna för skolväsendet.

I enlighet med Ålands landstings beslut stadgas:

1 kap.

Allmän organisation.

1 §.

Skolväsendet i landskapet skall utvecklas och skolorna samordnas enligt enhetsskolprincipen såsom i denna lag stadgas. Skolväsendet omfattar kommunala skolor och av landskapet upprätthållna skolor samt i särskilda fall, med landskapsstyrelsens tillstånd, av andra samfund upprätthållna skolor.

2 §.

Det kommunala skolväsendet omfattar en för läropliktiga avsedd grundskola. Kommun må härutöver upprätthålla förskola samt på grundskolans lärokurs baserade fackliga läroanstalter.

Landskapet upprätthåller gymnasium och fackliga läroanstalter, vilka är anpassade till det kommunala skolväsendet.

(3 mom. likasom i lagutskottets betänkande).

3 - 4 §§.

(Likasom i lagutskottets betänkande).

2 kap.

Grundskolan.

5 §.

(1-3 mom. likasom i lagutskottets betänkande).

I grundskolan må ingå specialskolor och specialklasser.

6 §.

(Likasom i lagutskottets betänkande).

7 §.

Undervisningsämnen är religion, svenska, matematik, samhälls- och medborgarkunskap, historia, geografi, hembygdkunskap, naturkunskap, biologi, fysik och kemi samt musik, teckning, slöjd, hemkunskap och gymnastik, även-
som andra språk än svenska på sätt i 8 § stadgas.

I anslutning till skolans yrkesorientering må anordnas undervisning i till förvärvslivet anslutna läroämnen jämte praktik på arbetsplatser. Tid för studiehandledning må ingå i läroplanen.

8 §.

Engelska språket ingår som obligatoriskt undervisningsämne från årskurs tre. Finska språket är valbart undervisningsämne (tillvalsämne) från årskurs fem. Språkundervisning såsom tillvalsämne må dessutom anordnas från årskurs sju i finska, tyska, franska eller ryska språket.

I 1 mom. nämnd språkundervisning må likväl icke meddelas utan sådant samtycke av vederbörande kommun, som avses i 35 § 3 mom. självstyrelselagen för Åland.

9-10 §§.

(Likasom i lagutskottets betänkande).

11 §.

Är minst fem elever med stöd av religionsfrihetslagen befriade från skolans religionsundervisning och erhåller de icke motsvarande undervisning utom skolan, anordnas för dem undervisning i religionernas historia och sedelära.

Tillhör minst fem från skolans religionsundervisning befriade elever samma trosbekännelse och yrkar deras målsmän på undervisning för dem enligt deras trosbekännelse, skall skolan anordna sådan undervisning för dem.

12 §.

(Likasom i lagutskottets betänkande).

13 §.

(1 mom. likasom i lagutskottets betänkande).

Beträffande läroplikten och fullgörandet av den gäller vad därom i landskapslagen om folkskolväsendet i landskapet Åland är stadgat, likväl så, att i grundskoldistrikt bosatt läropliktigt barn skall besöka grundskola, i fall barnet icke erhåller motsvarande undervisning på annat sätt.

14 §.

(Likasom i lagutskottets betänkande).

3 kap.

Förvaltningen.

15-16 §§.

(Likasom i lagutskottets betänkande).

17 §.

Landskapsstyrelsen må ålägga två eller flera kommuner att samarbeta för att upprätthålla gemensam grundskola.

Kan kommuner icke enas om grunderna för samarbete eller prövar landskapsstyrelsen särskilda skäl föreligga för ändring av samarbetsvillkoren, må landskapsstyrelsen efter kommunernas hörande fastställa ändrade grunder.

18 §.

Beträffande distriktsindelning för grundskolans lågstadium och mellanstadium gäller i tillämpliga delar vad i landskapslagen om folkskolväsendet i landskapet Åland är stadgat.

För grundskolans högstadium utgör hela landskapet ett distrikt, som förvaltas av ett kommunalförbund. Beträffande grunderna för kommunalförbundets verksamhet gäller vad i 17 § 2 mom. är stadgat om samarbete mellan kommuner. Kommunalförbundets styrelse skall jämväl fungera såsom skolnämnd för högstadiedistriktet, varvid förbundsstyrelsen äger iakttaga vad om kommunal skolnämnd är stadgat.

Kommunerna deltagar i kommunalförbundets kostnader för grundskolans högstadium sålunda, att hälften av kostnaderna i den årliga avräkningen fördelas mellan kommunerna i förhållande till envar kommuns skattören under föregående år, medan den andra hälften fördelas i förhållande till antalet i kommunen hemmahörande elever under ifrågavarande år. På sjömansinkomst beräknas antalet skattören sålunda att det av sjömansskatten till kommunen redovisade beloppet i mark multipliceras med talet 10.

19 §.

(Likasom i lagutskottets betänkande).

20 §.

För kommunens skolförvaltning finnes en skolnämnd, som leder och övervakar de kommunala skolornas verksamhet och skall verka för skolväsendets utveckling. Till medlemmar i skolnämnden utser kommunens fullmäktige för den mandattid som gäller för fullmäktige minst sex och högst tolv medlemmar, av vilka två skall tillhöra lärarkåren vid kommunens skolor. En av medlemmarna utses samtidigt till ordförande och en till viceordförande. Skolnämnden är beslutför då minst hälften av medlemmarna är närvarande. Därtill må fullmäktige till medlemmar utse sakkunniga, vilka har yttranderätt men icke rösträtt i skolnämnden.

Då grundskola inrättas upphör folkskolnämndens och folkskoldirektionernas verksamhet och deras uppgifter övertagas av skolnämnden.

Om skolnämndens åligganden stadgas genom landskapsförordning.

Angående sökande av ändring i skolnämnds beslut gäller vad därom i riket är stadgat, dock sålunda, att besvär beträffande beslutets ändamålsenlighet anföres hos landskapsstyrelsen i det fall att besvären enligt rikslagstiftningen skulle anföras hos skolstyrelsen.

21 §.

Finnes i kommun skola som ersätter grundskola, är denna underställd skolnämndens uppsikt.

22 §.

(Likasom i lagutskottets betänkande).

23 §.

För varje högstadieskola finnes ett grundskolråd, till vilket förbundsfullmäktige företrädesvis bland elevernas föräldrar utser minst fem och högst åtta medlemmar för en tid, som motsvarar fullmäktiges mandattid. En av dem utses till grundskolrådets ordförande och en till viceordförande. Till grundskolrådet hör dessutom såsom medlemmar två av lärarkåren inom sig valda representanter. Till grundskolrådet hör två representanter för eleverna, valda såsom i landskapsförordning närmare stadgas. Elevrepresentanterna har yttranderätt men icke rösträtt. Grundskolrådet är beslutfört om minst hälften av de röstberättigade medlemmarna är närvarande.

Grundskolrådet har till uppgift att upprätthålla och främja förbindelserna mellan skolan och hemmen, att övervaka skolans verksamhet, att vid behov inkomma med förslag till skolans rektor, förbundsstyrelsen eller annan skolmyndighet samt att handha övriga uppgifter, som enligt landskapsförordning eller skolstadga ankommer på densamma. Om sökande av ändring i grundskolrådets beslut gäller vad därom i riket är stadgat.

Skolans rektor är sekreterare i grundskolrådet. Skoldirektören må kallas till grundskolrådets sammanträden där han äger yttranderätt men icke rösträtt.

4 kap.

Införandet av grundskolan.

24 §.

(Likasom i lagutskottets betänkande).

25 §.

För planeringen och förvaltningen av det högstadiedistrikt, varom stadgas i 18 § skall kommunerna inom år 1970 vidtaga åtgärd för konstituerande av det i sagda paragraf nämnda kommunalförbundet.

I kommunalförbundets grundstadga anges förbundets organisation och

handhavandet av den ekonomiska förvaltningen.

Kommunalförbundet bör uppgöra plan för högstadieundervisningens organisation, i vilken ordning och inom vilken tid organisationen skall genomföras.

26 §.

(Likasom i lagutskottets betänkande).

27 §.

Skolplaneringsnämnden uppgör en verkställighetsplan vilken, sedan kommunerna och planeringsrådet hörts, fastställs av landskapsstyrelsen. I verkställighetsplanen skall anges inom vilken tid varje kommun skall insända skolplanen för granskning och tidpunkten för grundskolans införande. I planen skall ingå uppgifter om behövliga samarbetsområden.

(2-4 mom. likasom i lagutskottets betänkande).

28 §.

(Likasom i lagutskottets betänkande).

5 kap.

Landskapsunderstöd.

29-30 §§.

(Likasom i lagutskottets betänkande).

6 kap.

Särskilda stadganden.

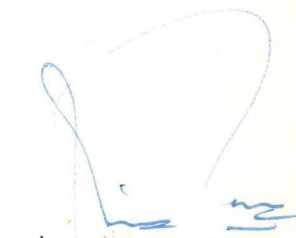
31-35 §§.

(Likasom i lagutskottets betänkande).

Mariehamn, den 10 april 1970.

På stora utskottets vägnar:

Albin Johansson
ordförande

./ . Erik Rask
sekreterare.

Närvarande i utskottet: ordföranden Albin Johansson, viceordföranden Alarik Häggblom, ledamöterna Gustav Adolf Boman (delvis), Olof M. Jansson (delvis), Sven Friberg (delvis), Sven Lemberg (delvis), Börje Hagström, Erik Lundqvist (delvis), Carl Karlsson och Elmer Jansson (delvis) samt ersättarna Peder Söderström och Karl Sundblom (vardera delvis).